

Japan

สังคมญี่ปุ่นกับการรับมือภัย COVID-19

ดร.ณัฐ ลิละวัฒน์

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กลุ่มวิจัยระบบสารสนเทศการวัดการกัมมันตภาพรังสี:
ความเสี่ยง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
<http://natt.leelawat.com>

ต่อ เนื่องจากบทความในฉบับก่อนหน้าเกี่ยวกับใช้เทคโนโลยีการรับมือโรค Coronavirus Disease 2019 หรือ COVID-19 ในประเทศจีน บทความนี้ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์แอดมินเพจ 'กิฟจัง' (https://web.facebook.com/GiftchanNews) ที่มีผู้ติดตามกว่า 57,000 คน เป็นเพจที่คอยแชร์ประสบการณ์ข้อแนะนำ และข่าวสารเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมญี่ปุ่น ในช่วงนี้จึงอดไม่ได้ที่จะสอบถามแอดมินเพจท่านนี้ถึงเรื่องราวการดำเนินชีวิตในสังคมญี่ปุ่นในช่วงที่มีการเฝ้าระวังโรค COVID-19 ว่าจะเป็นอย่างไร และนำมาแชร์ให้ท่านผู้อ่านได้ทราบครับ

กิฟจังนับเล่า

คุณรุจิรัตน์ (วินิจผล) อชิกาว่า หรือที่หลายคนรู้จักในนาม 'กิฟจัง' ปัจจุบันเป็นนักศึกษาปริญญาเอก ที่ Graduate School of Interdisciplinary Information Studies มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น กำลังทำวิจัยด้านวัฒนธรรมบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเน้นเรื่องของนักร้องบนอินเทอร์เน็ตของประเทศญี่ปุ่น ก่อนหน้านี้นักคุณรุจิรัตน์มีประสบการณ์การทำงานในบริษัทด้านไอที และยังเป็นอาสาสมัครรวมถึงเป็นล่ามอิสระให้กับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

คุณรุจิรัตน์ (วินิจผล) อชิกาว่า

จากประสบการณ์การใช้ชีวิตในประเทศญี่ปุ่นอย่างยาวนาน อย่างเข้าสู่ปีที่ 14 และทักษะความรู้จากการสำเร็จศึกษาจากภาควิชา สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บวกกับ ทักษะประสบการณ์จากทำงานด้านสื่อมาก่อนหน้า และความสนใจ ติดตามข่าวสาร จึงเป็นส่วนผสมที่ทำให้คุณรุจิรัตน์ มีความคลั่งไคล้ ในเรื่องสารสนเทศอยู่เต็มเปี่ยม เมื่อได้มาพบกับลักษณะการจัดทำ และการนำเสนอข่าวสารในประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีความละเอียด และมี มุมมองการวิเคราะห์ที่แตกต่างจากประเทศไทย จึงเป็นตัวกระตุ้น ให้คุณรุจิรัตน์เริ่มนำข่าวสารต่างๆ มาเขียนเรียบเรียงในเฟซบุ๊กส่วนตัว โดยมุ่งให้พี่ๆ น้องๆ นักศึกษาชาวไทยในประเทศญี่ปุ่นได้รับทราบ และติดตามข่าวสารที่ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้เขียนเองก็เป็นหนึ่งในผู้ที่ ติดตามโพสต์ของคุณรุจิรัตน์อยู่เป็นประจำเช่นกัน หลายครั้งโพสต์ ของคุณรุจิรัตน์นั้นยังถูกนำเสนอมานำหน้าจอโทรทัศน์หลายรายการ ในประเทศไทยอีกด้วย

จากการโพสต์ข้อความไปเรื่อยๆ บ่อยขึ้นๆ จนมีอาจารย์ มาเตือนคุณรุจิรัตน์ว่าเริ่มโพสต์ข้อความบ่อยเกินไปแล้วนะ เมื่อ เตือนกันยายน ปีพ.ศ.2562 คุณรุจิรัตน์จึงตัดสินใจเปิดเพจ 'กีฟจิ้ง นั้งเล่า' ขึ้นมา ด้วยความตั้งใจที่จะแชร์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับ สังคมญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยให้ทุกคนได้ติดตาม

ความตระหนักรู้ VS ความตระหนัก

ในสังคมประเทศไทย

มาเข้าเรื่องกันครับ ผู้เขียนได้ลองสอบถามคุณรุจิรัตน์ถึง สภาพของสังคมในประเทศญี่ปุ่นซึ่งคุณรุจิรัตน์สัมผัสมา 14 ปีว่า สถานการณ์ในปัจจุบันคิดว่าประชาชนชาวญี่ปุ่นมี 'ความตระหนักรู้' ในเรื่องไวรัส SARS-CoV-2 นี้มากน้อยแค่ไหน คุณรุจิรัตน์บอกว่า "เราต้องแบ่งกลุ่มผู้คนเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีความตระหนักรู้ถึงความกังวลโดยคิดว่าน่าจะคิดเป็นสัดส่วน ประมาณร้อยละ 75 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนผู้ติดเชื้อที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา"

แล้วถ้ามองในมุมมองของ 'ความตระหนัก' บ้าง คุณรุจิรัตน์บอกว่า "ความตระหนักถ้าเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ถือว่าน้อยกว่า มาก ผู้คนสามารถเก็บความรู้สึกกังวลไว้ลึกๆ ไม่ค่อยแสดงออกมากนัก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมีประสบการณ์การเผชิญหน้ากับภัยพิบัติ ต่างๆ และประชาชนก็ทราบว่าจะตระหนักไปก็ไม่ได้ช่วยอะไร มากนัก อย่างไรก็ตามเราสามารถพบเห็นความตระหนักเกิดขึ้นเสมอ ในสังคมญี่ปุ่น เมื่อมีข่าวลือใดๆ เกิดขึ้น เช่น ข่าวลือว่ากระดากจะระบาด ปลอดภัย เป็นต้น"

ส่วนอีกด้านหนึ่ง คุณรุจิรัตน์เล่าว่า "กลุ่มที่มีจำนวนน้อยกว่า ประมาณร้อยละ 25 เป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยมีความกังวล และมั่นใจว่าตัวเองจะไม่เป็นอะไรจากเหตุการณ์นี้แน่นอน หรือที่เรียกว่า 正常性バイアス โดยส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่น ด้วยเหตุที่ว่าวัยรุ่นมักจะเชื่อว่า

ถึงตัวเองจะเป็นโรคก็คงจะมีอาการไม่รุนแรงนัก ส่วนกลุ่มที่เป็น ผู้ใหญ่หรือผู้สูงวัยบางส่วนก็มีทั้งที่คิดว่าสถานการณ์ไม่ได้ร้ายแรง มากนัก และที่ที่มีความมั่นใจในมาตรการของภาครัฐ และเชื่อว่า ประเทศญี่ปุ่นจะสามารถก้าวผ่านสถานการณ์ไปได้"

ภาวะสินค้าขาดตลาด

หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่สินค้าบางชนิดหาซื้อได้ยาก หรือ ขาดตลาดในบางประเทศ ผู้เขียนจึงได้สอบถามถึงสถานการณ์นี้ใน ประเทศญี่ปุ่น (สถานการณ์จนถึงวันที่ 6 มีนาคม 2563) คุณรุจิรัตน์ เล่าว่า "สินค้าหลักที่ขาดตลาดคือ 'หน้ากากอนามัย' เนื่องจากก่อน ที่จะมีการระบาดในประเทศญี่ปุ่นได้มีการบริจาคให้ประเทศจีนเป็น จำนวนมาก รวมทั้งชาวต่างประเทศทั้งจากประเทศจีน หรือแม้แต่ ประเทศไทย เดินทางมาซื้อกลับประเทศไปเป็นจำนวนมากเช่นกัน" สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะสินค้าขาดตลาดนั้น คุณรุจิรัตน์ ขยายความต่อว่าเป็นเพราะ "ในปัจจุบันฐานการผลิตหน้ากาก อนามัยหรือวัสดุที่ใช้ในการผลิตหน้ากากอนามัยนั้นมีการย้าย ฐานผลิตไปอยู่ในประเทศจีนเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการหยุดผลิตจึง เกิดผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานขึ้น และก็เริ่มมีการกักตุนสินค้า และ นำมาจำหน่ายต่อบนแพลตฟอร์มการประมูลสินค้าออนไลน์ต่างๆ ในราคาที่สูงกว่าปกติมาก"

ท่านผู้อ่านอาจจะได้รับทราบข่าวสินค้ากระดากชำระเป็น อีกรายการที่หาซื้อได้ยากในประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน คุณรุจิรัตน์บอกว่า "เป็นเพราะมีการปล่อยข่าวลือ โดยบอกว่าสินค้าที่จะขาดตลาด ลำดับต่อไปคือ กระดากชำระที่ใช้ในห้องน้ำเนื่องจากฐานการผลิต ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศจีน ที่บอกว่าสินค้าลือก็เพราะเป็นข้อมูลที่ ไม่เป็นความจริง สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นกระดากชำระประมาณ ร้อยละ 98 เป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่นจากกระดากชำระที่ผลิต แต่เมื่อประชาชนรับข่าวลือนี้ก็เกิดความหวุ่นใจรีบจับจ่ายหาซื้อ

พอมีประชาชนหาซื้อผักตบชวาเพิ่มขึ้น จึงทำให้สินค้าเริ่มหาซื้อได้ยาก ไม่ใช่เป็นเพราะไม่มีสินค้า แต่เพราะสินค้าถูกคำสั่งให้นำส่งถึงหน้าร้านไม่ทัน เมื่อกระดาษชำระหาซื้อได้ยากก็ทำให้ผู้คนเกิดความวิตกกังวล และเริ่มซื้อสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันประเภทอื่นๆ เพื่อทดแทนได้แก่ กระดาษเช็ดหน้า กระดาษเอนกประสงค์สำหรับใช้ในห้องครัว รวมไปถึงผ้าอนามัยเลยทีเดียว อย่างไรก็ตามก็ดีสถานการณ์เหล่านี้ได้คลี่คลายลงอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้ผลิตร่วมมือกับผู้จัดส่ง และผู้ค้าปลีก โดยผู้ผลิตได้เผยแพร่ภาพสินค้าที่แสดงให้เห็นสินค้ากระดาษชำระที่มีอยู่เต็มคลังสินค้าทาง Twitter ในขณะที่ห้างสรรพสินค้าก็ร่วมมาตรการต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้าอิออนได้ออกแคมเปญ ‘1 คนซื้อได้แค่ 10 แพ็คใหญ่’ เนื่องจากปกติแล้ว 1 ครัวเรือนมีการใช้กระดาษชำระเพียงหนึ่งแพ็คเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อุปทานหมู่ที่เกิดขึ้นจบลงอย่างรวดเร็ว”

สังคมประเทศย์กับการปรับตัวรับสถานการณ์

คุณรุจิรัตน์เล่าย้อนกลับไปก่อนหน้าว่า “นอกจากเรื่องการใช้หน้ากากอนามัย และการล้างมือที่บ่อยขึ้นแล้ว ในช่วงแรกผู้คนก็ยังคงใช้ชีวิตตามปกติ เนื่องจากผู้คนเข้าใจว่า COVID-19 มีความคล้ายคลึงกับโรคไข้หวัดใหญ่ จึงน่าจะมียาป้องกันในลักษณะใกล้เคียงกัน” แต่แล้วก็มีมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อถึง “จุดเปลี่ยนเกิดขึ้น เมื่อนายกรัฐมนตรีมีการประกาศขอให้มีการหยุดเรียน และยกเลิกกิจกรรมที่มีการรวมตัวคนเป็นจำนวนมาก หลายหน่วยงานรวมทั้งสวนสนุกโตเกียวดิสนีย์แลนด์ก็มีการประกาศปิดการให้บริการชั่วคราวจนรับการมาตรการนี้เช่นกัน” (Johnston, 2020) “เนื่องด้วยเมื่อนักเรียนไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียนก็เกรงว่าอาจจะมีการเดินทางไปทำกิจกรรมตามที่ต่างๆ แทน”

“ในมุมมองของครอบครัวก็ต้องมีการปรับตัวเช่นกัน จากบ้านที่พ่อและแม่ทำงานทั้งคู่ก็ต้องปรับตัว ลูกเล็กก็ต้องปรับตัว เด็กนักเรียนก็ต้องปรับตัว เรียกได้ว่าทุกคนต้องปรับตัวทั้งหมด หลายครอบครัวจึงรู้สึกไม่พอใจกับมาตรการของรัฐบาลอยู่บ้าง” ในมุมมองของที่ทำงาน “เมื่อมีการพบเชื้อในบุคลากรขององค์กรตามหน่วยงานบริษัทต่างๆ หลายบริษัทก็เริ่มปรับนโยบายให้ทำงานที่บ้านแทน ตรงนี้เองก็เป็นสิ่งที่พนักงานบริษัทก็ต้องปรับตัวเช่นกัน”

บทสรุป

มาถึงตรงนี้ผู้เขียนจึงขอปิดท้ายการสัมภาษณ์ โดยขอให้คุณรุจิรัตน์ช่วยเล่าถึงข้อดีที่น่าสนใจของสังคมที่มีต่อการรับมือสถานการณ์ภัย COVID-19 ให้ฟัง คุณรุจิรัตน์แนะนำว่า “อยากให้ทุกคนตระหนักแต่ไม่ตระหนก ตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม และกลัวอย่างถูกต้องกลัวในสิ่งที่ควรกลัว หลายคนเดินทางมาประเทศญี่ปุ่นในช่วงนี้จะพบว่าวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมประเทศญี่ปุ่นยังเหมือนเดิม จนอาจจะเข้าใจผิดว่าผู้คนไม่มีการเตรียมการอะไร แต่ในความเป็นจริงผู้คนในสังคมประเทศญี่ปุ่นมีการเตรียมการและมีความกังวลอยู่ลึกๆ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงออก แน่แน่นอนว่าคนญี่ปุ่นก็เป็นคนเหมือนกันย่อมมีความกังวลอันจะเห็นได้จากเมื่อเกิดเหตุมีข่าวลือออกมาก็จะสร้างผลกระทบค่อนข้างรวดเร็ว แต่ก็สงบลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน เช่น กรณีสินค้ากระดาษชำระซึ่งสถานการณ์ก็คลี่คลายสู่สภาวะปกติอย่างรวดเร็ว อีกเรื่องหนึ่งที่ได้ชัด คือ การกระจายข้อมูลข่าวสารจากสื่อในประเทศญี่ปุ่น และจากภาครัฐค่อนข้างละเอียด และเน้นการให้ความรู้มากกว่าการทำให้ประชาชนตื่นกลัว ทำให้ประชาชนกลัวอย่างถูกต้องนั่นเอง” ทั้งนี้ท่านผู้อ่านก็สามารถติดตามข้อมูล และข่าวในประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับการแปล และเรียบเรียงเป็นภาษาต่างๆ ได้ทางเพจ ‘ก๊ฟจิ้งนังเล่า’ นะครับ รักษาสุขภาพนะครับท่านผู้อ่านทุกท่าน

คำชี้แจง

บทความนี้เป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อนำเสนอข้อมูลให้กับท่านผู้อ่าน ผู้เขียนไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเพจ ‘ก๊ฟจิ้งนังเล่า’

อ้างอิง

Johnston, E. (2020, February 28). *Tokyo Disneyland joins long list of establishments and events hit by COVID-19*. Retrieved Mar. 2020, from <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/02/28/national/tokyo-disneyland-closed-coronavirus>